

Tien jaar geleden: 11 juli 1995

Een wezenlijk andere kijk op Srebrenica

Door EC Bakker

Op 11 juli 2005 is het 10 jaar geleden dat het Bosnisch-Servische leger Srebrenica innam. Alle reden om daarbij stil te staan. Een belangrijk boek hierover werd vorig jaar al gepubliceerd. Bij uitgeverij Aspekt verscheen in mei 2004 'Mabel. Een koninklijk bal masqué' van onderzoeksjournalist Peter Siebelt. Kern van Siebelt's betoog over Mabel Wisse Smit: het rumoer over de relatie met Klaas Bruinsma heeft de aandacht afgeleid van een politiek gezien veel pikanter relatie. Mabel heeft gedurende 6 jaren een relatie gehad met Mohamed Sacirbey, destijds Bosnië-ambassadeur bij de VN. De relatie is het voertuig voor het eigenlijke onderwerp van het boek: de Nederlandse politiek inzake Srebrenica. Nu is Peter Siebelt wat men noemt een rechtse journalist, die er een missie van heeft gemaakt om linkse netwerken in de politiek bloot te leggen. Het boek wordt daardoor sterk gekleurd en vormt überhaupt geen eenheid, maar is eerder een losse verzameling hoofdstukken. Toch bevat het veel feitenmateriaal dat er niet om liegt. Op basis hiervan plus eigen aanvullend onderzoek ontstond dit artikel, dat een wezenlijk andere kijk biedt op Srebrenica.

President Izetbegovic

Wat mij direct trof toen ik Siebelt's boek in de winkel doorbladerde waren foto's van een moslim SS-brigade in Bosnië, zomer 1943. Hierbij werd vermeld dat Izetbegovic destijds een jeugdige commandant van deze moslimbrigade was. Pardon? Maar deze man was van 1990 tot 2000 president van Bosnië! Als Izetbegovic destijds al bereid was om als SS'er de nazi's te dienen, dan moet je je afvragen hoe zijn politieke idealen in de jaren '90 eruit zagen.¹

Juli 1943: de Bosnische SS-Brigade Handschar maakt zich op voor gebed.

Siebelt wijst er op dat de partij van Izetbegovic, de SDA, onder zijn leiding op een partijcongres in 1991 het besluit nam om een actieve bevolkingspolitiek te gaan voeren, waarbij gestreefd zou worden naar een aaneengesloten gebied waarvan de meerderheid der bewoners moslim was. Hiertoe moesten met name meer moslims zich in

¹ De brigade, Handschar ('Kromzwaard') werd geleid door Duitse officieren en was licht bewapend. Ze participeerde in Duitse operaties tegen Tito's partizanen.

Oost Bosnië gaan vestigen, waardoor aansluiting zou ontstaan met de moslimgebieden Sandzak en Kosovo in Servië zelf. Einddoel was een onafhankelijke moslimstaat binnen het uiteenvallende Joegoslavië.²

Op zichzelf is dit streven te begrijpen vanuit de ontwikkelingen in geheel Joegoslavië in die tijd. 1991 is immers het jaar waarin Kroatië en Slovenië zich onafhankelijk verklaren, terwijl in Servië door de opkomst van Milosevic een sterke golf van nationalisme is gaan waaien. Desalniettemin is in de berichtgeving rond Bosnië deze kant van Izetbegovic nooit nadrukkelijk vermeld. Zo ontstond een vertekend beeld. Typerend voorbeeld was de belegering van Sarajevo. Waarom de Servische inwoners hun eigen stad ontvlucht waren en zich er vervolgens tegen gekeerd hebben, werd al snel niet meer relevant gevonden. Er zijn echter sterke aanwijzingen dat moslim-milities als eerste Servische woonwijken begonnen te beschieten. Ook is het van belang er bij stil te staan dat toen de Servische omsingeling eenmaal een feit was, de regering Izetbegovic alle resterende bewoners verbood om de stad te verlaten. Diezelfde inwoners hadden te kampen met een maffiose structuur van militaire milities die ieder een wijk onder hun hoede hadden. Dit leidde tot misbruik van hulpgoederen, afpersing en voortdurende geweldsdelicten tegen inwoners die niet voldoende meewerkten. De familie van Izetbegovic leefde ondertussen voor het grootste deel in het buitenland. Naar

² Izetbegovic schreef in 1970 een Islamitisch manifest, dat veelzeggend is: "De volledige definitie van de Islamitische Orde is: de eenheid van religie en wet, onderwijs en gezag (...) De moslim bestaat helemaal niet als zelfstandig individu (...) Vrede of coëxistentie tussen de islamitische religie en niet-islamitische sociale en politieke instituties is in feite onmogelijk." In 1980 werd hij nog onder Tito hiervoor in de gevangenis gezet. In de internationale pers werd dit op 45-jarige leeftijd geschreven pamflet een jeugdzonde genoemd, waar de man afstand van had gedaan. Zie voor kritiek op de regering Izetbegovic de columns van Nebojsa Malic op internet.

de buitenwereld toe ontstond een heroïsch beeld. De Bosnische hoofdstad Sarajevo werd het internationale symbool van de belegerde multiculturele samenleving. Zo hielden bijvoorbeeld U2 en Pavarotti een benefietconcert voor de stad.

Izetbegovic was een pure machtspoliticus. Een bekende uitspraak van hem luidde dat hij *“nu eenmaal 's ochtends de ene gedachte kon hebben, en 's middags een andere”*. Hoe hij precies de macht verwierf binnen de SDA, is omgeven met een waas van onduidelijkheid. Feit is dat de oorspronkelijke oprichters op een zijspoor werden gezet en zijn belangrijkste rivaal, lijsttrekker Fikret Abdic, na de gewonnen verkiezingen opeens afstand deed van het presidentschap.³

Veel wijst erop dat Izetbegovic bewust beleid in gang zette, waarbij Serviërs of Kroaten werden geprovoceerd. De eigen moslimbevolking werd aan de gevolgen blootgesteld, in de hoop dat de verontwaardiging van de internationale gemeenschap groot genoeg zou zijn om partij te kiezen. Deze strategie strekte zich vervolgens ook uit tot VN-soldaten. Een typisch fenomeen was dat moslimstrijders schotenwisselingen uitlokten met Serviërs, waarbij uiteindelijk VN-stellingen onder Servisch vuur kwamen te liggen. Ook zijn er gevallen bekend van VN-soldaten die vermoord zijn door moslim-scherpschutters. Het merkwaardige is dat kenmerken van deze uitlokstrategie allemaal te vinden zijn in Srebrenica, maar als incidenten opgeschreven staan in het Niod rapport. Ze worden niet als onderdeel van bewust beleid van de regering Izetbegovic in geheel Bosnië benoemd.⁴

Menigeen die dit leest zal meteen de voor de hand liggende opmerking maken dat dit eenzijdige beweringen zijn omdat de Serviërs van alles en nog wat hebben

³ Abdic werd toen de oorlog uitbrak een onafhankelijke ‘warlord’. Hij had lange tijd een eigen gebied in Noord Bosnië, sloot vrede met de Serviërs en streed samen met hen tegen Kroaten en de regering Izetbegovic. Hij zit nu in Kroatië in de gevangenis.

⁴ Dat terwijl dit beeld in VN- en NAVO-kringen breed gedeeld wordt. Zie bijvoorbeeld uitspraken van generaal Janvier en VN-gezant Akashi rond de eindfase van Srebrenica *‘The Endgame, the betrayal and fall of Srebrenica’* (David Rohde, 1997)

misdgaan. Begrijpelijk, want dat laatste is waar, maar bovenstaande is absoluut niet eenzijdig. Zonder op de ronduit duistere aspecten van de regering Izetbegovic te wijzen is geen reële verwerking van Srebrenica mogelijk.

Lobbyen in de Lage Landen

Mohamed Sacirbey was destijds een bekende figuur in de internationale gemeenschap als Bosnië-ambassadeur bij de VN. Hij kreeg deze functie omdat hij de zoon is van een oude vriend van Izetbegovic; Nedzib Sacirbey. Deze was destijds ook lid van de moslim-SS brigade. Pa Sacirbey is in 1963 naar de VS gevlucht en is daar nog steeds voorzitter van de nationale moslimraad. Zoon Sacirbey werd in 1992 aangesteld bij de VN en daar ontmoette hij Mabel op haar stage in 1993.⁵ Voor de beleidsmakers in Nederland vormt Mabel met Sacirbey een bekend lobby-duo, dat veelvuldig opduikt om de zaak van de Bosnische moslims te bepleiten.⁶

Siebelt wijst op het opmerkelijke patroon dat met name vanuit Nederland het idee van veilige enclaves is gepromoot in de internationale gemeenschap. Volgens hem moeten we de bron van dit idee zelfs bij een Nederlander zoeken.⁷ Het betreft Mient Jan Faber, voorman van het IKV, campagnevoerder pur sang, de man van de grote kruisraketdemonstraties van begin jaren '80. Hij organiseert een IKV-vredesmars voor een multi-etnisch Joegoslavië in de zomer van 1991 langs de hoofdsteden van de verschillende deelstaten. Het is de vooravond van het uit elkaar vallen van Joegoslavië. In Slovenië, Kroatië en Servië moet de bevolking weinig van de multiculti vredesactivisten hebben. Eigenlijk is de vredesmars mislukt. In Bosnië worden ze daarentegen warm ontvangen door president Izetbegovic. Deze drukt hen op het hart zich voor een multicultureel Bosnië in te zetten. Voor Faber wordt Bosnië daarmee een soort mini-

⁵ Overigens was Sacirbey gedurende al die tijd van de relatie met Mabel een getrouwd man; ook al zo'n merkwaardig feit. In 2003 werd hij opgepakt in New York en heeft nu een rechtszaak tegen hem lopen wegens excessief misbruik van hulp gelden. Vermoedelijk wordt hij uitgeleverd aan Bosnië. Sacirbey is niet de enige creatieve boekhouder in de Bosnische top. Er is minstens 1 miljard dollar aan hulp geld zoek.

⁶ In het Niod-rapport over de val van Srebrenica worden Sacirbey en Mabel expliciet genoemd als de enigen buiten het Nederlandse ambtelijke en politieke circuit die invloed uitoefenden op het Nederlandse beleid inzake Bosnië.

⁷ Siebelt ontmoette Faber hierover ook in de wandelgangen bij de parlementaire enquête: *“Hoi Mient Jan, ik vraag me af waarom jij niet voor de balie staat.” “Hoezo?” “Jij bent toch de geestelijke vader van dat veilige haven idee? Jij hebt toch de internationale gemeenschap ertoe gebracht dit idee uit te voeren?” “Ja, ja dat was mijn idee.”* Het gesprek eindigt abrupt wanneer Siebelt doorvraagt hoe Faber heeft gelobbyd voor militaire inzet.

Joegoslavië waar het ideaal van de multiculturele Joegoslavische samenleving als lichtend voorbeeld voor de hele regio behouden kan blijven. De ommezwaai die Faber en het IKV daarmee maken is enorm. Van voorvechter van ontwapening tijdens de koude oorlog ontpopt men zich tot verlichte vredesactivisten die gewapend ingrijpen door de internationale gemeenschap noodzakelijk achten om kwetsbare minderheden te beschermen. Laatstgenoemden moeten overigens wel kwetsbaar blijven middels wapenembargo's en indien nodig ontwapend worden. Een sterke VN regelt de vrede dan wel, met hulp van de NAVO, die toch een nieuwe missie nodig heeft na de val van de Muur. En daarmee heeft het IKV zelf een totaal nieuwe missie gekregen.

Wanneer voorjaar 1992 de burgeroorlog in Bosnië losbarst, organiseert het IKV in Nederland een kaartenactie waarmee je als deelnemer een oproep tot veilige havens ondertekent. Faber lobbyt de deur plat bij de Nederlandse regering, op dat moment een CDA-PvdA coalitie. Mensen die sterk op zijn lijn zitten, zijn minister van buitenlandse zaken Kooijmans, minister van ontwikkelingssamenwerking Pronk (bevriend met Faber) en minister van defensie ter Beek. Begin januari 1993 gaat Faber met 157.000 ondertekende kaarten op pad naar Lord Owen in Brussel. Owen is samen met de Amerikaan Vance een vredesplan voor Bosnië aan het opstellen. Het fenomeen doet zich nu voor dat het grote deel van de Bosnische Kroaten en Serviërs het liefst een opdeling willen langs etnische lijnen om zich ieder aan te kunnen sluiten bij de republieken Kroatië of Servië. Izetbegovic verzet zich hiertegen met steun van o.a. het IKV, de Nederlandse regering en VN-secretaris generaal Boutros Ghali. De machtswisseling die zojuist in de VS heeft plaatsgevonden is doorslaggevend. Ook de nieuwe Amerikaanse president Bill Clinton blijkt met vice-president Al Gore op deze lijn te zitten. Wanneer nu het Vance-Owen plan verschijnt met een voorstel om een aantal regio's te creëren, wordt gerefereerd aan de Britse appeasement politiek van München 1938 alsof er hiermee sprake zou zijn van beloning voor etnische zuivering. Het plan verdwijnt binnen no time van tafel.

Deense VN-tanks op patrouille in Sarajevo

De ontwikkelingen in Bosnië gaan in de tussentijd razendsnel. UNPROFOR, het VN-leger, is dan al met verschillende eenheden ter plaatse. Aanvankelijk worden troepen gestuurd ter bescherming van het vliegveld van Sarajevo, maar al snel breidt de VN-aanwezigheid zich uit naar andere plaatsen.

Srebrenica

De gemeente Srebrenica bestaat uit enkele dorpen met een bewonersaantal van 37.000; 27.000 moslims en zo'n 9.000 Serviërs. Na de olopemde spanningen vanaf 1991, met moord en brandstichting over en weer, wordt onder leiding van moslimcommandant Nasr Oric een grote aanval ingezet op 6 mei 1992, de Servische feestdag Sint Joris. Alle Serviërs worden definitief uit de enclave verdreven. Oric is uitermate succesvol: eind 1992 hebben zijn manschappen grote delen van Oost-Bosnië in handen.

Naser (Nasr) Oric bij zijn arrestatie april 2003. De aanklager eiste 18 jaar, het Joegoslavië-tribunaal gaf hem 2 jaar. Het tribunaal achtte bewezen dat hij oorlogsmisdaden van zijn ondergeschikten niet heeft verhinderd. (Probleem bij de bewijsvoering was de losse bevelsstructuur van de moslimmilities)

Volgens de Bosnische Serviërs hebben de milities van Oric in dat jaar tientallen dorpen platgebrand. Op het Servische kerstfeest in januari 1993 valt Oric weer verschillende Servische dorpen aan. De Serviërs slaan hard terug met luchtsteun vanuit Belgrado. Aan alle kanten worden de moslimtroepen teruggedrongen. Het veroveren van Oost-Bosnië is mislukt. Srebrenica raakt omsingeld en wordt één groot vluchtelingenkamp met naar schatting 40.000 bewoners.

In maart 1993 komt de Franse VN-generaal Morillon in Srebrenica polshoogte nemen om vervolgens door de inwoners gegijzeld te worden. Zij laten hem pas vertrekken wanneer hij bescherming van de VN toezegd voor de enclave. Onder de belofte de enclave te

demilitariseren krijgt Morillon de Serviërs zover om de beschietingen te stoppen en wordt er een bataljon Canadese VN-soldaten gestationeerd.

Had de VN niet ingegrepen, dan was Srebrenica toen reeds gevallen. Net als in het belegerde Sarajevo kunnen vluchtelingen de enclave niet verlaten. Er ontstaat een uitermate ruige vluchtelingensamenleving met een maffiose bestuursstructuur.⁸

Zo ontstond de safe area als een tijdelijke oplossing, afgedwongen door de bewoners van Srebrenica. De VN-veiligheidsraad geeft het concept echter meteen een formele status door zes gebieden tot safe area's uit te roepen: Sarajevo, Tuzla, Bihac, Srebrenica, Zepa en Gorazde. Er wordt een dringend beroep op de westerse hoofdsteden gedaan om hiervoor extra troepen beschikbaar te stellen. In Nederland wordt eind mei door de kamerfracties van PvdA en CDA een motie ingediend waarin de regering wordt opgeroepen een gevechtseenheid naar Bosnië te sturen. De Tweede Kamer gaat unaniem akkoord. Naar uit de memoires van minister van defensie ter Beek naar voren is gekomen, voelde hij zich door deze motie voldoende gesteund om in de zomer van '93 in een persoonlijk gesprek met Boutros Ghali, op eigen houtje troepen toe te zeggen. Wanneer de VN topman hier begin november 1993 op terugkomt en om spoedige toezending vraagt, komt dit toch nog compleet onverwacht. Desalniettemin gaat de regering Lubbers overstap. Van brede internationale steun voor safe area's is op dat moment bepaald geen sprake. In de VS krijgt Clinton geen meerderheid in het Huis van Afgevaardigden. Daarnaast lopen de Engelsen en de Fransen voortdurend tegenstrijdige signalen af te geven. Nog in december 1993 dreigen zij met terugtrekking van al hun troepen uit Bosnië. Waarom? Dat zegt Siebelt niet. Volgens hem trekt het Nederlandse voorstel de anderen zelfs over de streep.⁹ Mijns inziens kan dat een juiste momentopname zijn, maar tegelijkertijd misleidend. De besluitvorming in de VN-veiligheidsraad is immers cruciaal geweest en het zijn toch echt de Amerikanen, Engelsen en Fransen die daar een permanente zetel hebben en de veilige havens erdoor hebben gedrukt. Daar hoor je Siebelt niet over. Laat deze zware omissie er echter niet van afleiden dat de Nederlandse rol in de internationale besluitvormingsprocessen rond Joegoslavië veel groter is dan in de algemene beeldvorming wordt gepresenteerd. Juist het onduidelijk houden van de

⁸ Destijds las ik berichten over jonge vrouwen in de enclave die zich prostitueerden voor een paar sigaretten. Hoe de prijsverhoudingen lagen ten tijde van Dutchbat kwam in de parlementaire enquête niet aan de orde.

⁹ Des te vreemder doet het aan wanneer alle Nederlandse hoofdrolspelers tijdens de parlementaire enquête hun besluit rechtvaardigen door zich te beroepen op de enorme maatschappelijke druk om wat te doen.

besluitvorming is een kenmerkend onderdeel van het politieke spel dat in dergelijke cruciale kwesties wordt gespeeld.

Safe area Srebrenica

Het begin is moeizaam. De Serviërs weigeren in eerste instantie om Dutchbat (de wegen worden door hen gecontroleerd) toegang te verlenen. Zij willen garanties dat de enclave niet langer als uitvalsbasis dient voor moslim eenheden. Zojuist heeft moslimcommandant Oric vol trots een video aan een Amerikaanse journalist getoond waarop te zien is hoe zijn strijders in de buurt van Srebrenica 26 Servische krijgsgevangenen onthoofden.¹⁰ Wanneer de Serviërs dan toch toegeven na toezeggingen vanuit Den Haag, blijkt dat de bevolking in Srebrenica opeens weinig vertrouwen heeft in de komst van de Nederlanders. Zij gaan zelfs zover om de vertrekkende Canadezen de weg te versperren. Wederom moet er onderhandeld worden. Op 1 februari 1994 nemen de Nederlanders dan toch het roer van de Canadezen over.¹¹ Dezelfde week ontploft een mortiergranaat op de marktplaats van Sarajevo: 278 doden. Vanaf dan neemt de VN het luchtruim over in Bosnië, hetgeen leidt tot het neerhalen van 4 toestellen van de Servische luchtmacht. Ook moeten de Serviërs hun zware wapens rond Sarajevo terugtrekken. Allemaal stevige maatregelen, weliswaar uitsluitend gericht tegen de Serviërs, maar het lijkt de start van een nieuwe fase.

Een belangrijke testcase voor de safe area's vindt plaats bij Gorazde. Begin april 1994 ontstaat daar een vuurgevecht in de voorste linies. Plotseling trekken de moslims zich terug, waardoor opeens Britse soldaten onder vuur komen te liggen. Een Britse soldaat laat daarbij het leven. Het leidt direct tot enkele luchtaanvallen op Servische posities. Vanuit de VN bezien een duidelijk signaal. Hoewel? Bezie je het vanuit het moslimstandpunt dan is het een uitermate geslaagde manoeuvre. Maar wat doen die moslimstrijders daar eigenlijk? Het is toch een safe area? En dat blijkt inderdaad het probleem te zijn waarvoor ook Dutchbat zich geplaatst ziet.

Hoewel de Nederlanders er met name op dienen toe te zien dat Srebrenica gedemilitariseerd wordt, gebeurt vanaf het begin het omgekeerde. Dutchbat wordt geconfronteerd met het fenomeen van een min of meer geheim gehouden moslimleger binnen de enclave dat zich juist steeds beter

¹⁰ Washington Post, 16-2-1994

¹¹ In het Niod-rapport is nog te lezen dat de Canadezen nooit naar hun ervaringen in de enclave is gevraagd.

bewapend.¹² De wapens komen de enclave binnen en worden gebruikt voor nachtelijke uitvallen naar de Serviërs, waarbij dorpen worden overvallen en burgers worden vermoord.

Srebrenica-stad

Waar komen deze wapens vandaan? In de zomer van 1994 ontstaat er enige onrust in de internationale pers met verhalen over zwarte, ongemarkeerde Hercules transportvliegtuigen die 's nachts op het vliegveld in Sarajevo landen. Dat duidt op illegale wapenleveranties. Aangezien de radarcontrole van het luchtruim boven Bosnië onder verantwoording valt van de Amerikanen, ligt de conclusie voor de hand dat zij er meer van weten. Tegelijkertijd komen ook fanatieke en spijkerharde jihadstrijders Bosnië binnen, zoals werkloze Afghaanse mudjahedin en gevluchte Algerijnse GIA-leden.

Sacirbey in de VN

Het hele idee van de safe area's komt door de versterking van de moslim-eenheden op losse schroeven te staan, maar wordt door alle beleidsmakers als een deel van de complexe Joegoslavische werkelijkheid gepresenteerd. Sacirbey is er rond voor uit gekomen dat hij alles op alles zette om het internationale wapenembargo te omzeilen.

¹² De Nederlanders namen wel hier en daar wapens in beslag, maar je moet concluderen dat dit een misleidend beeld gaf.

Pikant is natuurlijk dat Mabel hem vaak op zijn tochten vergezelde. Zij zegt weinig over Bosnië, maar heeft in dit verband laten weten dat men niet zo snel moet oordelen over moeilijke zaken waarvan slechts een deel van de feiten bekend is. De vraag is dan of mevrouw meer openheid van zaken wil geven. Mabel richtte in februari 1994 immers de European Action Council for Peace on the Balkans op, van waaruit continu werd gelobbyd voor VN-ingrijpen in Bosnië en in het bijzonder voor het creëren en actief beschermen van de 'safe-area's'. In oktober 1995 richtte zij nog eens War Child Nederland op, dat miljoenen kreeg om kinderen in Bosnië te helpen. Het getuigt allemaal van daadkracht en maakt Mabel tot een grote speler in Bosnië. Dan heb je ook verantwoording af te leggen.¹³

De NAVO nederlaag bij Bihac

Het drama Srebrenica kan niet zonder de ontwikkelingen in de safe area Bihac bekeken worden.¹⁴ Daarom een korte impressie van de gebeurtenissen daar. In november 1994 voeren Servische toestellen bombardementen uit bij Bihac, waar Franse troepen sinds februari dat jaar gelegerd zijn, terwijl de stad tegelijkertijd de basis is van het Vijfde moslim-kroatische legerkorps. Een onbegrijpelijke situatie, maar kennelijk duidelijk genoeg voor de VN, die, let op, de NAVO toestemming verleent om in te grijpen. Dat is niet zomaar een gebeurtenis: voor het eerst sinds de oprichting in 1949 valt de NAVO aan. Met een enorme overmacht maken Amerikaanse, Engelse, Franse én Nederlandse vliegtuigen op 21 november het Servische vliegveld Udbina (in de Krajina) met de grond gelijk. De Serviërs geven echter niet op en lanceren een grondoffensief. Ze nemen een kwart van de Bihac-enclave in en starten een blokkade. Van de 1200 man VN-troepen ter plaatse worden er 300 gegijzeld en moeten er 400 direct geëvacueerd worden door het ontstane gebrek aan voedsel en water. We spreken hier over niets anders dan een nederlaag voor de NAVO, nota bene bij de eerste echte operatie in haar geschiedenis, die voor de buitenwereld grotendeels verhuld is gebleven.¹⁵

Het dreigende internationale gezichtsverlies is onvoorstelbaar. Er moet naarstig met de Bosnische Serviërs onderhandeld worden. De Franse minister van

¹³ Mient Jan Faber leerde Mabel in Bosnië kennen. In de commotie rond haar huwelijk wilde hij enkel kwijt dat hij haar "een golden girl" vond en meldde trots dat hij ook aanwezig zou zijn op de bruiloft. (Reformatorisch Dagblad, 15 april 2004)

¹⁴ Het Niod rapport behandelt Bihac wel, maar veel te summier. Siebelt heeft het helemaal niet nagezocht.

¹⁵ Zelf beschouwt de NAVO het neerhalen van de 4 Servische toestellen in februari '94 als de eerste aanvalsactie. Bij Udbina is mijns inziens pas sprake van een offensief, een 'echte' operatie.

Buitenlandse Zaken roept de NAVO en de VN op om plannen te maken voor het vertrek van de troepen in Bosnië. Zijn Britse collega Douglas Hurd valt hem bij.¹⁶ De conclusie lijkt voor de hand te liggen dat de heren door begonnen te krijgen dat hun troepen als speelbal gebruikt werden door beide partijen. Ze konden zich wel eens op het verkeerde been gezet voelen door het moslim-kroatische legerkorps ter plaatse, dat zelf met operaties rond de enclave bezig was.

Welke onderhandelingen hebben zich afgespeeld om de gijzelingen en blokkade terug te draaien en de NAVO-nederlaag te verhullen? Het belangrijkste gerucht is dat de Fransen de Serviërs verzekerden geen luchtaanvallen meer te plegen in ruil voor terugtrekking van de Servische troepen.

De laatste fase

In Srebrenica stelt het moslimleger zich steeds brutaler op tegenover Dutchbat. Dit gaat zover, dat er in februari 1995 feitelijk sprake is van een machtsovername binnen de enclave. Er zijn tijdstippen waarop Nederlanders niet mogen patrouilleren. Hele zones worden voor de Nederlanders tot verboden terrein verklaard. Na veel overleg wordt deze ongelofelijke situatie teruggedraaid. Kort daarop, in april, worden moslimcommandanten teruggeroepen naar Sarajevo. De meesten van hen keren niet terug.¹⁷ Dit duidt op een belangrijke strategische beslissing. Naar het zich laat aanzien, bouwt het moslimleger zijn aanwezigheid in Srebrenica af, terwijl nachtelijke uitvallen naar Servische dorpen en stellingen doorgaan.¹⁸

In de verhalen over de val van Srebrenica wordt licht vergeten wat direct in de weken daarvoor in Bosnië gaande was. Ook Siebelt laat dit liggen. Op 25 en 26 mei bombardeert de NAVO de munitie-opslagplaats in de Bosnisch-Servische hoofdstad Pale als reactie op nieuwe Servische beschietingen van Sarajevo met zwaar geschut. De Serviërs reageren met het gijzelen van tientallen VN-soldaten en ketenen deze vast op strategische plaatsen. Frankrijk stuurt haar vliegdekschip naar de Adriatische zee. De Britse regering besluit 1200 man extra troepen ter

¹⁶ Daadwerkelijk is het zo dat in maart 1995 binnen de NAVO het plan voor een snelle terugtrekking gereed is.

¹⁷ Siebelt put rijkelijk uit een artikel in de Groene Amsterdammer van 13-3-96 door de antropoloog Gremaux en historicus de Vries. Zie ook de interviews met Dutchbatters door René Zwaap; 3-7-96. (Internetarchief GA)

¹⁸ Hierachter schuilt ook het verhaal, dat Srebrenica voor de regering Izetbegovic altijd minder belangrijk was omdat het van alle safe area's verreweg het meest in een uithoek lag. Reeds in zomer 1994 schijnt er een enorm intern conflict te zijn geweest toen plannen op tafel kwamen om Srebrenica aan de Serviërs te geven in ruil voor het beëindigen van het beleg van Sarajevo. Door fel verzet van de Srebrenica delegatie ging dit niet door.

beschikking te stellen en stuurt direct commando eenheden om de gijzelaars te ontzetten. Bij Sarajevo nemen de Serviërs door een list met gestolen VN-uniformen een brug in. De Fransen reageren met een wilde bestorming op 27 mei. De actie slaagt, maar aan Franse kant vallen 2 doden. Op 31 mei vallen de Serviërs Gorazde aan, waarbij ze in gevecht raken met het lokale moslimleger terwijl Oekraïense en Britse soldaten in hun schuilplaatsen zitten. 33 Britse militairen worden daar gevangen genomen en door de Serviërs op een onbekende locatie in gijzeling gehouden. Het is ondoenlijk voor de Britse commando's om hen te bevrijden.

Op 8 juni kondigen de Britse en Franse regering aan dat ze zich terugtrekken uit Bosnië als er niet wat gebeurt met de kwetsbaarheid van de safe area's. In het Westen lijkt men zich kennelijk te realiseren dat de VN op de grond gewoon geen beslissingen kan afdwingen in Bosnië. Deze openlijke aankondiging komt mij echter voor als volslagen onverantwoord gedrag. Daarmee wordt aan de Serviërs het signaal afgegeven dat als je eenmaal VN-soldaten gijzelt, je in elk geval een vrijbrief in handen hebt om je eigen militaire operatie af te ronden.

De gijzelingscrisis wordt medio juni beëindigd. Hoe precies, is wederom een bron van speculatie. Het is waarschijnlijk ongeveer zo gegaan als bij Bihac een half jaar daarvoor. De gijzelingscrisis is nog niet beëindigd of het Bosnische regeringsleger start op 15 juni een offensief, waaronder ook acties bij Srebrenica. Het offensief is gericht op het ontzetten van Sarajevo. Vermoedelijk redeneerde de legerleiding dat de Serviërs zich na de uiteenzetting met de VN aan het hergroeperen waren en dus in een kwetsbare positie verkeerden. De beoogde doorbraak van de Servische tang bij Sarajevo mislukt echter en het offensief liep op zijn einde toen de Serviërs de aanval op Srebrenica inzetten. Resumerend: de regering Izetbegovic had reeds in april de strategische beslissing genomen om een poging te wagen Sarajevo te ontzetten. Vandaar werden troepen aan Srebrenica onttrokken en tegelijkertijd Servische troepen naar Srebrenica gelokt door (nachtelijke) uitvallen te intensiveren.

Conclusie: in de weken voor de val van Srebrenica zijn **alle partijen** in Bosnië bezig met grootscheepse militaire operaties. Er was een belangrijk verschil met de twee jaren daarvoor. De bewapening was substantieel verbeterd, en de troepen waren beter getraind en meer ervaren. Het lijkt wel of ze zin hadden om het nu eens echt met elkaar uit te gaan vechten. De VN (en de NAVO) worden daarbij voortdurend voor het blok gezet en als speelbal gebruikt. Door de slimme underdog tactiek van de Bosnische regeringstroepen wordt dit beeld ernstig vertekend. Het moslim-offensief van juni 1995 is bijvoorbeeld grotendeels onbekend gebleven. Voeg daarbij het wapen van de

uitgekiende internationale diplomatie van de regering Izetbegovic, waarbij Faber, Sacirbey en Mabel een nuttige rol vervullen. Het politieke lobbywerk is bij het vertekenen van de beeldvorming doorslaggevend gebleken.

De val van Srebrenica

Op 3 juni wordt een gepantserd voertuig van Dutchbat vol getroffen door een Servische mortiergranaat. Twee Dutchbatters raken hierbij zwaar gewond. Commandant Karremans schrijft nu, 5 juni, een brandbrief aan minister van Buitenlandse Zaken Hans van Mierlo. Hij schrijft dat de situatie militair en humanitair gezien onhoudbaar is geworden en verzoekt van Mierlo niet alleen het kabinet op de hoogte te stellen, maar ook de nieuwsdienst van het ANP. Van Mierlo doet niets.¹⁹

Op 8 juni vindt de jaarlijkse Bilderberg-conferentie plaats; een internationaal overlegforum waar een zeer select gezelschap over politiek en aanverwante zaken van gedachten wisselt. Koningin Beatrix is er altijd bij. Amerikaans gezant voor Bosnië Holbrooke is er ook. Hij heeft CIA-rapporten gelezen die onmiskenbaar wijzen op een dreigende Servische aanval bij Srebrenica. In een NOVA-uitzending in 2002 herinnerde hij zich hoe hij zich tot de Koningin richtte: *"Majesteit, ik wil met u praten over een zeer ernstig onderwerp. Uw troepen bevinden zich in het dal van Srebrenica. De heuvels worden omsingeld door Serviërs, de situatie kan niet gevaarlijker worden. Ik ben uiterst ongerust. Er zijn niet genoeg manschappen daar om zichzelf of de mensen om hen heen te kunnen verdedigen (...)"* Beatrix verzekerde hem dit bericht door te zullen geven.²⁰

¹⁹ Hij vertrekt op bezoek naar China met de dappere belofte de mensenrechten aan te kaarten.

²⁰ Beatrix kwam er een jaar later op de volgende conferentie op terug: *"You know mr. Holbrooke, I will never forget that conversation as long as I live, I knew that something was*

Belangrijk detail: Nederland weigerde altijd, net als de VN, gebruik te maken van informatie van inlichtingendiensten voor de Bosnië-missie. Dit onder de noemer dat men onpartijdig diende te blijven. Met andere woorden: zorg dat je niets weet, dan ben je onpartijdig. Het getuigt van totaal onverantwoord gedrag, alleen al naar je eigen militairen toe. Dat men dan dergelijke informatie in de Haagse commandobunker alsnog via de koningin zelf te horen krijgt is op zichzelf absurd. Nog ernstiger is de vaststelling dat ook haar waarschuwingen in de wind zijn geslagen.

Nog op 24 juni beklagt Mladic zich in een brief aan UNPROFOR-commandant Smith erover dat Dutchbat niets doet tegen nachtelijke uitvallen van moslimstrijders. Kennelijk is de brief een soort verkapt ultimatum, maar de situatie verandert niet. Mladic zet de aanval in op 6 juli. Aanvankelijk reageren moslimstrijders met twee tegenaanvallen, maar tot verbazing van de Serviërs stuitten ze daarna nauwelijks op tegenstand. Daarmee bedoel ik niet tegenstand van Dutchbat. Nee; de Serviërs hielden rekening met fel moslimverzet. Bij Gorazde werd een maand daarvoor nog hard gevochten. Dit biedt de verklaring waarom de Serviërs zo extreem voorzichtig opereren. Ze doen er dagen over om op te rukken.

Een Nederlandse soldaat, Raviv Renssen, wordt op 8 juli gedood door een moslim granaat omdat hij onder Servisch vuur zijn positie verliet zonder terug te schieten. Althans, dat is het (op zichzelf al schokkende) verhaal. Gezien het reeds benoemde patroon, is de vraag gerechtvaardigd of de daders een luchtaanval op de Serviërs wilden uitlokken. Wat de Dutchbatters betreft: zij hebben simpelweg de instructie gekregen op hun waarnemingspost te blijven en als waarschuwing over de hoofden van de Serviërs te schieten. Wordt de situatie levensgevaarlijk, dan mogen ze hun post verlaten. In de praktijk komt dit erop neer dat de ene na de andere Nederlandse soldaat gevangen genomen wordt door de Serviërs. Meer dan dit heeft men in Den Haag niet kunnen bedenken, ondanks de gebeurtenissen in Bosnië de weken ervoor. Karremans doet het ene na het andere verzoek voor luchtsteun, die maar niet komt.

De Serviërs naderen Srebrenica-stad op 9 juli en houden weer stil. Op de avond van 10 juli vertrekken honderden bewapende moslimstrijders uit de enclave, met in hun kielzog een onbekend aantal (voornamelijk mannelijke) vluchtelingen. Dit is meer dan opmerkelijk en waarschijnlijk ook verrassend voor de Serviërs. Het ziet er naar uit dat toen Servische verkenners melding maakten

serious, I talked to people about it (she didn't say who) and I will never forget your warning." Holbrooke: And ever since then, every year, we all sit together for one meal and we have a very nice chat. Eet smakelijk, zou ik zeggen! Het is openlijk na te lezen op NOVA's internetarchief (uitzending oktober 2002).

dat moslimtroepen de enclave verlieten, Mladic toen pas Srebrenica definitief durfde in te nemen. Het vertrek van het moslimleger in de nacht van 10 op 11 juli is omstreden. Het Niod heeft het zonder enige discussie over de nacht van 11 op 12 juli. De eerste eenheden vertrokken echter al in de nacht van de 10^e juli. Een veel grotere groep, voornamelijk duizenden ongewapende vluchtelingen, volgde een nacht later.²¹

En Dutchbat? Wat er nog van over is zit in de ochtend van 11 juli tussen 07.00 en 10.00 in schuilkelders te wachten op de grote luchtaanval. Deze luchtaanval was de avond tevoren eindelijk toegezegd, maar komt niet. De Serviërs nemen Srebrenica-stad razendsnel in en hijsen de vlag om 11.00. Een onvoorstelbare chaos breekt uit in de enclave. 25.000 mensen begeven zich op weg naar de Nederlandse hoofdbasis in Potocari, 3 kilometer verderop, en roepen om bescherming. Er zijn mensen die uit wanhoop zelfmoord plegen, er zijn vrouwen die bevallen in de massa, baby's en jonge kinderen worden over hekken aangereikt of direct in handen van Dutchbatters gedrukt.

Om twee uur in de middag droppen twee Nederlandse F-16's bommen op Servische stellingen. Minister van defensie Voorhoeve grijpt onmiddellijk in met het verzoek verdere luchtoperaties te staken, uit angst voor de inmiddels tientallen gegijzelde Nederlandse militairen.

Mladic spreekt de doodsbangen inwoners toe

Hoe dan ook roept de uitbraak van het moslimleger de vraag op in hoeverre men de eigen bevolking in de steek heeft gelaten na de Serviërs voortdurend te hebben aangevallen. Bovendien blijkt het ook uit tactisch oogpunt een rampzalige beslissing te zijn. Uitgerekend beruchte Servische Cetnik-eenheden slaan op 12 en 13 juli een enorme slag door het uitbrekende moslimleger op hun

²¹ Het Niod-rapport presenteert de uitbraak van het moslimleger als een soort edele keuze om niet te vechten, en beweert bovendien dat de uitbraak een streep door de plannen van de Serviërs zette. Mijns inziens werkelijk te gek voor woorden.

weg naar Tuzla in twee grote hinderlagen te lokken. Bij de hinderlagen is een onbekend, maar zeer groot aantal moslims om het leven gekomen, waarbij velen zijn geëxecuteerd na gevangennamen.²²

Men dient deze massa-executies na de hinderlaag te onderscheiden van de gebeurtenissen in de enclave zelf. Daar beginnen de Serviërs vanaf 12 juli met het oppakken en executeren van iedere man die ze voor een potentiële strijder aanzien, terwijl Nederlandse soldaten toezien bij selecties en deportaties. De Serviërs laten de Nederlanders pas gaan wanneer ze klaar zijn met de dagenlange executies. Op 21 juli mogen ze vertrekken. Een gedemoraliseerde Karremans en andere Nederlandse officieren krijgen cadeautjes mee voor hun vrouwen en worden bedankt voor hun uitstekende samenwerking.²³

Dutchbat heeft daarmee 10 dagen lang letterlijk als schild gediend om de grootste moordpartij in Europa sinds WO II mogelijk te maken. Exact het omgekeerde van het oorspronkelijke doel van de missie. Het is nauwelijks te bevatten. Met dank aan de internationale gemeenschap en de Haagse commandobunker. Met dank ook aan de leiding van het moslimleger, die tot op de dag van vandaag een grote mond heeft over die slappe VN, maar donders goed weet dat men zelf een kolossale verantwoordelijkheid draagt. Aan de misdaden van Mladic doet dit niets af. Wél moet men in het oog houden dat de meeste mensen in de hinderlagen zijn vermoord. Daarbij moet ook de ongemakkelijke vraag gesteld worden hoeveel van hen als militair in over en weer beschietingen sneuvelden.²⁴

²² Naar verluidt haalden veel moslim-soldaten Tuzla wél. De leiding van het Bosnische regeringsleger waagde het om de doorsteek een succes te noemen.

²³ Op 22 juli aangekomen in Zagreb, houdt Karremans een volslagen verward verhaal waarin hij zijn respect uitspreekt voor Mladic als strateeg. Een dag later staat een Nederlandse delegatie, waaronder premier Kok met kroonprins Willem-Alexander, klaar om de mannen een hart onder de riem te steken. Later zal Kok zijn verontwaardiging uitspreken over de hossende militairen. Opmerkelijk: Een maand later vertrekt Beatrix op staatsbezoek naar Indonesië, dat zojuist het vijftigjarig jubileum van de onafhankelijkheidsverklaring heeft gevierd. De Koningin wil namens het Nederlandse volk excuses aanbieden voor mensenrechtenschendingen begaan tijdens de politionele acties van '45 tot '49. Het is Kok die dat verhindert. (Volksrant 23-4-05)

²⁴ Ook daarbij moet weer de vraag gesteld worden hoe verantwoordelijk de moslimtroepen zich hebben gedragen ten opzichte van hun medevluchtelingen. Er zijn geruchten dat de eerste gevluchte eenheden onderweg Servische troepen op een belangrijke snelweg hebben beschoten, waardoor de Serviërs gealarmeerd raakten en de hinderlagen legden voor degenen die een nacht later kwamen.

Het einde van de oorlog

De ontwikkelingen gaan nu razendsnel. Eind juli nemen de troepen van Mladic, zonder noemenswaardig verzet te ontmoeten, safe area Zepa in. Begin augustus start het Kroatische leger echter een groot offensief tegen de Serviërs in de Krajina, met als gevolg dat meer dan 200.000 Serviërs naar het noorden van Bosnië vluchten.²⁵ Op 28 augustus ontploft voor de tweede keer een mortierganaat op de markt in Sarajevo: 37 doden. Op 30 augustus trekken Servische troepen op naar Gorazde. Wat ze niet weten, is dat de Britten vlak ervoor hun VN-soldaten naar de nabijgelegen bossen evacueren zodat die niet gegijzeld kunnen worden. De Serviërs worden door F-14's en F-16's van de hellingen geveegd. Het is de start van de NAVO-operatie Deliberate Force. Op 9 september starten de moslims een nieuw offensief op verschillende plaatsen in Bosnië, terwijl de Serviërs overal gebombardeerd worden door de NAVO.

President Milosevic van Servië kiest eieren voor zijn geld en verleent zijn medewerking aan onderhandelingen. Op 15 september gaan de Bosnische Serviërs akkoord met alle NAVO-eisen, waaronder beëindiging van het beleg van Sarajevo. Tijdens de onderhandelingen moet ook Izetbegovic onder druk worden gezet met militaire acties op te houden. De zogenaamde Dayton Akkoorden worden ondertekend op 21 november 1995. Bosnië wordt één staat met twee autonome gebieden, waarbij het Bosnisch Servië verboden is zich aan te sluiten bij het 'moederland'. Maar ook Izetbegovic moet water bij de wijn doen. Zwiggend ondertekent hij de overeenkomst. Het verdrag betekent dat hij zijn eigen ideaal van een islamitische staat definitief moest opgeven.²⁶

Een nieuwe oorlog tussen Serviërs en moslims dreigde in 1999, toen de Kosovo-crisis uitbrak. De NAVO greep binnen enkele weken in. Na bombardementen op de hoofdstad Belgrado en tal van bruggen, wegen en vliegvelden elders in Servië, gaf Milosevic toe en kwam

²⁵ Veel wijst erop dat de VS het Kroatische leger heeft getraind en bewapend. Er lijkt sprake van nauwe samenwerking tussen de regering Clinton en de Kroatische president Tudjman. Tot op de dag van vandaag is geen Serviër meer in het gebied teruggekeerd: een sterk staaltje van etnische zuivering.

²⁶ Izetbegovic overleed in 2003. De internationale pers memoreerde hem als een oude held, een soort pater familias van de Bosnische multiculturele samenleving. In 2000 had hij besloten om zich niet opnieuw verkiesbaar te stellen voor het presidentschap om gezondheidsredenen. Volgens Siebelt deed hij dat echter onder druk van de Amerikanen die hem fijntjes hadden laten weten hem anders voor het Joegoslavië tribunaal in staat van beschuldiging te laten stellen wegens betrokkenheid bij ernstige mensenrechtenschendingen.

een VN-macht de orde handhaven in Kosovo. De moslims in Kosovo werd verboden zich aan te sluiten bij Bosnië of Albanië. Een poging van militante moslims om in Macedonië hetzelfde circus nog eens te herhalen is in 2001 door direct militair ingrijpen van de VN verhindert.

Bommen op Belgrado in 1999

Internationale gevolgen

Voor Siebelt lijkt het er vooral om te gaan om linkse beleidsmakers als verantwoordelijke aan te wijzen. Daarnaast wil hij maar al te graag op het moslim-gevaar in de wereld wijzen. Ik peins er niet over om daarin mee te gaan. Toch is Siebelt autonomer dan vele anderen die de laatste jaren alleen maar hebben lopen kakelen waarom de vliegtuigen toch niet kwamen, met als slot van het liedje een pleidooi voor een sterkere VN. Het is schokkend hoe oppervlakkig en met wat voor korte termijn geheugen er over Srebrenica gepraat wordt. Het is des te schrijnender, wanneer je beseft dat Srebrenica enorme gevolgen heeft gehad voor de internationale politiek.

In Kosovo is in het voorjaar van 1999 voor het eerst in de geschiedenis een westerse coalitie een autonoom land binnengevallen onder de noemer van de internationale mensenrechten. Kosovo was immers een provincie van Servië. Toch was daar niet zoveel gebeurd wat de vraag rechtvaardigde om de hele Servische infrastructuur plat te bombarderen. Zonder de verontwaardiging die Srebrenica in de jaren daarvoor had opgeroepen was hiervoor in de publieke opinie geen enkel begrip geweest. Bovendien heeft het er alle schijn van dat het Kosovo bevrijdingsleger, het UCK, zich van dezelfde technieken bediende als de regering Izetbegovic in Bosnië. Het precedent wat in Kosovo, als direct gevolg van Srebrenica, geschapen werd is veel en veel ernstiger dan men zich realiseert.

Na 11 september 2001 viel dezelfde internationale coalitie die Servië bombardeerde Afghanistan binnen. Ditmaal niet om moslims te verdedigen, maar extreme moslims te bestrijden. Nederland participeerde hierin vanaf het begin, maar officieel waren 'we' niet in oorlog met Afghanistan. Politici spreken tegenwoordig liever van een 'interventie',

een 'missie' of een 'operatie'. Nog fraaier werd het bij de inval in Irak in maart 2003, waarbij er weliswaar veel kritiek was op de Amerikanen en de Britten, maar toen het regime van Saddam Hoessein eenmaal gevallen was, was de VN direct aanwezig met in haar kielzog tientallen landen om de beschaving daar te gaan brengen.

Vrijwel iedereen lijkt na Srebrenica maar overtuigd van internationaal optreden. De meningen verschillen hooguit of het nou onder de noemer moet zijn van de VN, de EU, de NAVO, of het steunen van een Amerikaanse coalitie. Het maakt uiteindelijk weinig uit. Het leidt tot oorlogen ver van je bed, waar je eigenlijk het fijne niet van te weten komt. Thuis leidt het tot rechtvaardiging van allerhande vrijheidsbeperkende wetgeving. Of dan elders de mensenrechten erop vooruit gaan is ook maar de vraag. Een voorwendsel voor het binnenvallen van een internationale coalitie is tegenwoordig in elk geval een stuk makkelijk geworden. In de toekomst zal het zeker voorkomen dat de ene partij een paar burgers neer zal schieten, de zittende regering de schuld zal geven, waarop een internationale coalitie er tegenaan gaat om die regering ten val te brengen. Mensen die zeggen dat het zo'n vaart niet zal lopen vergissen zich.

Hoe staat het nu eigenlijk, daar op de Balkan? Op dit moment is de regio totaal versnipperd, staan alle landen stijf van de schulden aan IMF en Wereldbank, maar niemand die het nog interesseert. Als ze zich braaf genoeg gedragen mogen ze in 2020 of zo bij de EU. Hoe was het gelopen zonder VN en NAVO? Er zouden flink wat schoten zijn gelost, zoveel is zeker, en de Serviërs zouden veel land hebben veroverd. Maar verder? Dan hadden de Serviërs nog meer mensen vermoord? Ik geloof er niets van.

Ik ben geen absoluut tegenstander van internationaal ingrijpen. Wat mij echter stoort is dat voortdurend gesuggereerd wordt alsof de VN e.d. het enige alternatief zijn voor een wereld die anders in chaos en ellende verzinkt. Het is juist omgekeerd: al die huidige internationale bemoeienis en eenheidsworst gaat in de nabije toekomst een rampzalige puinhoop opleveren.

Nasleep in Nederland

In Nederland had Srebrenica een lange nasleep met een commissie van Kemenade- een notoire gladstrijker- die moest onderzoeken of er sprake was van een doofpot (september 1998: o.a. het verdwenen fotorolletje), het Niod-rapport en vervolgens het aftreden van het kabinet op 16 april 2002 in de aanloop naar de verkiezingen een maand later. Dit alles in de commotie met de opkomst van Pim Fortuyn en de moord op 6 mei. Pikant detail: Fortuyn

was tegen internationale interventies.²⁷ De parlementaire enquête vindt plaats in november 2002 terwijl het kabinet LPF-CDA-VVD net gevallen is.

Dit overziend, is het opmerkelijk hoe nauw Srebrenica met de stormachtige ontwikkelingen in ons eigen land verweven is. Toch is ondanks alle commotie vrijwel niets van al het voorgaande aan de orde geweest. Dat geeft te denken. Hoe moet het wel niet gesteld zijn met al die ex-Dutchbatters? Het moet voor hen toch vrijwel onverteerbaar zijn om te zien hoe in Nederland tien jaar na dato nog steeds talloze vragen überhaupt niet gesteld worden? En al die van zichzelf overtuigde beleidsmakers hebben niet alleen hun handen schoon gewassen, ze gaan gewoon lekker door. Ter afsluiting daarom als typerend voorbeeld de hoofdpersonen rond het aftreden van de Nederlandse regering in 2002.

Mient Jan Faber

Mient Jan Faber zat in de zaal bij de presentatie van het Niod-rapport met enkele weduwen van Srebrenica en verliet met hen uit protest de zaal. Een typisch staaltje IKV-media-activisme. Vlak ervoor was Faber zelf met een rapport gekomen waarin hij nota bene zélf stelde dat Izetbegovic de enclave in de steek had gelaten. Hij concludeerde dit op basis van een interview met, of all people, voormalig moslimcommandant Nasr Oric.²⁸

²⁷ Fortuyn was de enige in de Nederlandse politiek die het tegen de VS én de VN wilde opnemen. Het is eenvoudig na te lezen in Fortuyn's verkiezingsprogramma 'De puinhopen van Paars.' Fortuyn schreef over Blair: "Een buitengewoon gevaarlijk man, een bedreiging voor de wereldvrede (...)" Ten aanzien van de VS: "president Bush zijn hersenloze, wereldwijde oorlog tegen het terrorisme(..)" en: "waar ik geen stuiver om geef is voor het politiek-strategisch inzicht zoals dat tot uitdrukking komt in hun buitenlandse politiek. Nu niet en in het verleden niet.(..) Veel kan Nederland natuurlijk op eigen houtje niet beginnen tegen deze desastreuze ethische buitenlandse politiek van een grootmacht als de VS met het UK als schildknaap. We kunnen er wel ferm afstand van nemen en er niet meer aan meewerken. (...)" (p169-173) U leest het goed. De LPF heeft van het begin af aan met haar pro-Amerika koers Fortuyn in dit opzicht lelijk in de steek gelaten.

²⁸ 'Srebrenica, de genocide die niet werd voorkomen', IKV, 28-3-2002 „De regering Izetbegovic en het nationale leger van Bosnië-Herzegovina hebben nagelaten de enclave op

Inmiddels heeft Faber met het IKV en aanverwante stichtingen in de afgelopen 10 jaar miljoenen binnengesleept om heilzame dingen in Bosnië te kunnen doen. Desalniettemin werd hij in de zomer van 2004 na een periode van 30 jaar gedwongen terug te treden als eerste man. Breekpunt was zijn weigering een petitie tegen de Irak oorlog te ondertekenen.

Het IKV is tot nu toe nooit ter verantwoording geroepen voor haar Bosnië-beleid. Faber zelf werd hoogleraar 'burgerinitiatieven in oorlogssituaties' aan de Vrije Universiteit.²⁹ Nieuwste zet is dat een aantal slachtoffers van Srebrenica de Nederlandse Staat voor de rechter sleept wegens medewerking aan oorlogsmisdaden.³⁰

Jan Pronk was met Wim Kok de enige die al die jaren in de regering had gezeten. Hij gaf twee weken voor de presentatie van het Niod-rapport aan de Ikon een interview waarin hij suggereerde dat de regering conclusies aan het rapport zou moeten verbinden. Het interview lekte tot zijn woede voortijdig uit. Het was eigenlijk bedoeld als reactie ná de presentatie. Het heeft er alle schijn van dat Pronk dit als een-tweetje met Faber zo opgezet had, waardoor het kabinet voor het blok werd gezet. Een interessant staaltje machtspolitiek, want Pronk vond natuurlijk niet dat hijzelf had gefaald, welnee. Hij is zichzelf altijd blijven zien als een moreel beschermheer van vluchtelingen. Een half jaar daarvoor was hij nog de functie van VN Hogecommissaris voor Vluchtelingen misgelopen.³¹ In 2004 werd Pronk toch nog speciaal VN-gezant voor de regio Darfur, waarbij hij weer flink tot internationale actie liep op te roepen. Momenteel is hij voorzitter van de federatie voor vluchtelingenorganisaties in Nederland en bekleedt twee hoogleraarschappen.

Kenmerkend is de houding van Wim Kok, al die jaren premier. Het Niod vond dat hij als minister president te weinig regie had gevoerd gedurende de julidagen van 1995. Dat is een ambtelijke manier om te zeggen dat hij

geen verantwoordelijk gedrag had vertoond. Kok trok hieruit niet de conclusie dat hem iets te verwijten viel; "ik kan iedereen in de ogen kijken". Hij bedoelde hiermee dat aan zijn eigen integriteit niet getwijfeld hoefde te worden. Maar dat was ook niet het geval. Het rapport trok immers zijn competentie in twijfel. Kok stapte na grote aarzeling op "om een gebaar te maken". Momenteel zit de man ongetwijfeld in de wachtkamer voor een internationale topfunctie.³²

Oh ja; hoe is het met het koningshuis? Het fungeert als boegbeeld van de van zichzelf overtuigde bestuurlijke elite in dit land. Weliswaar heeft ook dit instituut sinds 2001 staan schudden op haar grondvesten, maar er wordt nu hard gewerkt om met de viering van het 25-jarig regeringsjubileum van Koningin Beatrix een nieuwe start te maken. Het is hoog tijd dat de Oranjes zich op zichzelf bezinnen. Meer openheid is daarbij een vereiste, om te beginnen ter gelegenheid van dat andere jubileum: Srebrenica.

Naschrift : *In 2005 verscheen 'Binnenhof 1 a, Haagse Herinneringen' van VVD-Tweede Kamerlid Theo van den Doel. Deze parlementariër kwam opeens na 10 jaar uit de kast, door erop te wijzen dat Mabel twee dagen voor de val van Srebrenica ontmoetingen in Den Haag arrangeerde tussen Sacirbey en de ministers Voorhoeve en van Mierlo. Sacirbey bagatelliseerde in deze gesprekken de situatie in de enclave. Van den Doel vindt dat er veel redenen zijn om aan te nemen dat Mabel over belangrijke informatie beschikt inzake de val van Srebrenica. Hij stelt dat Mabel verhoord had moeten worden voor de parlementaire enquetecommissie-Srebrenica in 2002. Kennelijk is daar tegen zijn zin in een stokje voor gestoken. Of mag je dat niet zeggen, want dat klinkt naar een samenzweringstheorie?*

---

substantiële wijze te hulp te komen. Zelfs onder de meest benauwende omstandigheden werd de verdediging van Srebrenica noch de bevolking tot prioriteit verheven." Nu zou Faber toch moeten toegeven dat hij zich dan ook door Izetbegovic in de luren heeft laten leggen, maar dat doet hij niet.²⁹ Faber was principieel voorstander van de inval in Irak, al had hij (een beetje) kritiek op het solistische gedrag van de Amerikanen. Logisch, hij is een VN-man in hart en nieren, maar "het verjagen van een dictator" telde voor hem het zwaarst. Als het aan hem ligt valt er niet genoeg militair in te grijpen in de wereld. Faber is overigens al 30 jaar lid van de PvdA.

³⁰ Aangrijpingspunt is de gang van zaken bij de Nederlandse VN-Basis in Potocari, waarbij mannen sowieso niet werden toegelaten. Daarmee werd medewerking verleend aan de Servische selecties.

³¹ Het waren met name de Japanners die Pronk's aanstelling blokkeerden, die zijn scherpe kritiek op 'hun' VN-commissaris voor Bosnië, Akashi, niet vergeten waren.

---

³² Mei 2005 verschenen Kok's politieke memoires in de vorm van een documentaire plus boek. Een en al onkreukbaarheid.